

## ΑΝΑΣΚΑΦΙΚΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ ΣΤΗ ΜΑΡΩΝΕΙΑ ΚΑΙ ΣΤΑ ΣΥΜΒΟΛΑ

### *A. Ανασκαφικές εργασίες στο χώρο του ιερού της Μαρώνειας.*

Στη Μαρώνεια, η αρχαιολογική έρευνα στο τμήμα της αρχαίας πόλης που βρίσκεται ΝΔ από το θέατρο, στη θέση Καμπάνα<sup>1</sup>, έχει φέρει στο φως σημαντικό τμήμα τεσσάρων μεγάλων παραλλήλων κτιρίων με προσανατολισμό ΒΔ-ΝΑ.

Οι πρώτες ανασκαφικές εργασίες του Εφόρου Αρχαιοτήτων κ. Ε. Πεντάζου το 1971 και το 1973 στο χώρο αυτό, αποκάλυψαν τα θεμέλια ευρύχωρου οικοδομήματος του 4ου αι. π.Χ., που χαρακτηρίστηκε ως ιερό του Διονύσου<sup>2</sup>.

Το κτίριο είναι κτισμένο σε άνηδρο που συγκρατεί αναλημματικός τοίχος πλάτους 2 μ. (Εικ. 1) και αποτελείται από δύο κύριους χώρους μήκους 20,80 μ., πλάτους 8,60 μ. και άλλους μικρότερους, προσκολλημένους στη βόρεια και δυτική πλευρά του (Εικ. 2).

Η ανασκαφή στο χώρο του ιερού δεν έχει ολοκληρωθεί και όπως διαπιστώθηκε ύστερα από δοκιμαστική έρευνα στο δυτικό του τμήμα, το κτίριο συνεχίζεται προς τα δυτικά.

Ανάμεσα στα ευρήματα ξεχωρίζει το πήλινο προσωπίο του Θεού Διονύσου (Εικ. 3) και μαρμάρινο αγαλμάτιο Ηρακλή.

Το 1982 και σε απόσταση 21 μ. βόρεια του ιερού εντοπίστηκε τμήμα κτιρίου<sup>3</sup>, η ανασκαφή του οποίου συνεχίστηκε το 1986<sup>4</sup> και 1987<sup>5</sup>.

Το κτίριο, μήκους 31 μ., είναι θεμελιωμένο στο φυσικό βράχο και έχει υποστεί μεγάλη καταστροφή εξαιτίας της μικρής επίχωσης και της καλλιέργειας της περιοχής. Οι τοίχοι, πάχους 0,50 μ., διασώζονται σε ύψος 0,30-0,50 μ. και για την κατασκευή τους χρησιμοποιήθηκε γκρίζος ασβεστόλιθος και πηλόχωμα.

Το ΝΑ τμήμα του κτιρίου καταλαμβάνει στενόμακρη αίθουσα με εσωτερικές αντηρίδες στις δύο μακρές πλευρές της, που επικοινωνεί προς τα δυτικά με δύο συνεχόμενα δωμάτια, ενώ στο ΝΔ τμήμα, όπου η καταστροφή είναι μεγαλύτερη, διακρίνεται ένα ορθογώνιο δωμάτιο και ένας χώρος σε σχήμα Γ. Βορειότερα, ανασκά-

1. Γ. Μπακαλάκη, Προανασκαφικές Έρευνες στη Θράκη, 108.

2. ΠΑΕ 1971, 104· ΠΑΕ 1973, 84. Δημ. Λαζαρίδη, Μαρώνεια και Ορθαγορία, 40.

3. ΠΑΕ 1982, 29.

4. Το Έργο 1837-1987, 44.

5. Το Έργο 1988 (υπό έκδοση).

φηκαν τμήματα τεσσάρων συνολικά δωματίων (Εικ. 4), ανατολικά και δυτικά από έναν υπαίθριο χώρο στον οποίο βρέθηκαν κυκλική εσχάρα και αγωγός μήκους 3,70 μ. πλάτους 0,15-0,20 μ., κατασκευασμένος με μικρές πλάκες και με κατεύθυνση από βόρεια προς τα νοτιοδυτικά.

Όστρακα ελληνιστικών αγγείων, θραύσματα ειδωλίων και διάφορα χάλκινα, σιδερένια και μολύβδινα μικροαντικείμενα βρέθηκαν στο στρώμα καταστροφής και ανάμεσά τους χάλκινα νομίσματα Μαρώνειας 4ου-3ου π.Χ., Ορθαγορίας, Αργίλου, Αβδήρων 240-202 π.Χ., Λυσιμάχου και Αδαίου.

Κατά τη διάρκεια των ανασκαφικών εργασιών το 1986, αποκαλύφθηκε το βόρειο τμήμα κτιρίου νότια από το Ιερό και σε απόσταση 7 μ. από αυτό<sup>6</sup>. Οι εργασίες συνεχίστηκαν το 1987 και ανασκάφηκαν τρία δωμάτια και τμήματα τριών ακόμη δωματίων που συνεχίζονται προς τα νότια και δυτικά. Οι τοίχοι του κτιρίου πάχους 0,50 μ. διασώζονται σε ύψος 0,50-0,60 μ. Είναι κτισμένοι με πλάκες γκρίζου ασβεστόλιθου και ήταν επιχρισμένοι με χρωματιστά κονιάματα\*. Δύο μαρμάρια κατώφλια βρέθηκαν στη θέση τους και το δάπεδο του κτιρίου ήταν καλυμμένο από στρώμα καταστροφής πλούσιο σε ευρήματα (Εικ. 5).

Από τα μαρμάρια ευρήματα τα σημαντικότερα ήταν τέσσερις πλάκες από τετράπλευρη εσχάρα, ένα σχεδόν ακέραιο περιρραντήριο (Εικ. 6), κιονίσκος περιρραντηρίου και τμήμα αναθηματικής στήλης σε δεύτερη χρήση με χαρακτή επιγραφή που αναφέρεται στο Φίλιππο Ε.

Βρέθηκαν ειδώλια γυναικείων μορφών (Εικ. 7), φτερωτών μορφών, (Εικ. 8), δυο γυναικείες προτομές καθώς και πήλινο αγαλμάτιο Αφροδίτης καθισμένης σε βράχο, που σώζεται σε ύψος 0,68 μ. Αρκετά ήταν τα αγγεία που βρέθηκαν σχεδόν ακέραια, κυρίως πινακία, άωτα σκυφίδια, πυξίδες, οινοχόες, αγγείο μέτρησης στερεών, θυμιατήρι κ.ά. (Εικ. 9). Από τα νομίσματα τα περισσότερα είναι Μαρώνειας 4ου-3ου αι. π.Χ.: υπάρχουν επίσης νομίσματα Ορθαγορίας, Αίνου, Αργίλου, Σεύθου ΙΙΙ, Αδαίου του β' μισού του 3ου αι. π.Χ. και Φιλίππου Ε.

Ανατολικά του νότιου κτιρίου ανασκάφηκε το 1987 το βόρειο τμήμα ενός στενόμακρου οικοδομήματος που χωρίζεται με μεσότοιχους σε ορθογώνιους χώρους στη σειρά<sup>7</sup> (Εικ. 10). Οι τοίχοι διασώζονται σε ύψος 0,50-0,60 μ. και ήταν επιχρισμένοι.

Το κτίριο ανασκάφηκε σε μήκος 28,30 μ. και συνεχίζεται προς τα νότια και ανατολικά. Το δάπεδό του βρίσκεται 0,80 μ. ψηλότερα από εκείνο του νότιου κτιρίου και στο στρώμα καταστροφής που κάλυπτε τους χώρους βρέθηκαν θραύσματα ειδωλίων, όστρακα ελληνιστικών αγγείων, μαρμάρινο δωρικό κιονόκρανο και μαρμάρινο κατώφλι σπασμένο και μετακινημένο από την αρχική του θέση. Τα νομίσματα είναι Μαρώνειας 4ου-3ου αι. π.Χ., Ορθαγορίας, Ζώνης και Φιλίππου Ε.

\* Θερμές ευχαριστίες οφείλονται στο φίλακα αρχαιοτήτων κ. Κωνσταντίνο Τογκαλίδη για την ανεκτίμητη βοήθειά του σε όλη τη διάρκεια της ανασκαφής.

6. Ό.π. σημ. 4 και 5.

7. Ό.π. σημ. 5.

Η συνέχιση της έρευνας θα μας δώσει περισσότερα στοιχεία για την έκταση και το χαρακτήρα αυτών των κτιρίων, που όπως φαίνεται από τις μέχρι τώρα ενδείξεις, καταστράφηκαν και εγκαταλείφθηκαν αμέσως μετά τα μέσα του 2ου αι. π.Χ.

### *B. Αρχαιολογική έρευνα στα Σύμβολα Ν. Ροδόπης.*

Τα αποτελέσματα της έρευνας στην περιοχή των Συμβόλων, 10 χλμ. βόρεια από την Κομοτηνή, στις υπώρειες της Ανατολικής Ροδόπης, είναι ενδεικτικά για τον πλούτο των ιστορικών πληροφοριών που μπορεί να προσφέρει η περιοχή.

Η θέση είναι γνωστή από το 1966, όταν από τυχαία ευρήματα εντοπίστηκε νεκροταφείο ελληνιστικών χρόνων, 1500 μ. βόρεια του χωριού<sup>8</sup>. Από τα ευρήματα αυτά, ένα κράνος χαλκιδικού τύπου, μια σιδερένια λόγχη μήκους 1,32 μ. και ένας κάρναρος, εκτίθενται στο Μουσείο Κομοτηνής.

Το 1976, ύστερα από λαθρανασκαφή, εντοπίστηκε σε απόσταση 600 μ. βόρεια από το χωριό, θολωτός τάφος του 3ου αι. π.Χ.<sup>9</sup>.

Ο τάφος των Συμβόλων είναι ο τρίτος κατά σειρά θολωτός τάφος που αποκαλύπτεται στη Δυτική Θράκη, ύστερα από τον τάφο του Ελαφοχωριού στο Ν. Έβρου<sup>10</sup> και τον τάφο της Σταυρούπολης στο Ν. Ξάνθης<sup>11</sup>.

Ανασκαφικές εργασίες έγιναν το 1984, 1985, 1986 και ολοκληρώθηκαν το 1987\*\* με τη συμπληρωματική έρευνα στον τύμβο που κάλυπτε τον τάφο.

Ο τάφος είναι στραμμένος προς τα δυτικά και αποτελείται από το δρόμο, τον προθάλαμο και το θάλαμο.

Ο δρόμος, μήκους 10,65 μ. και ύψους 2,10 μ., είναι κτισμένος με μεγάλες ποταμίσιες κροκάλες και στεγάζεται μόνο στο ανατολικό του τμήμα με δικλινή στέγη που σχηματίζουν τέσσερα ζευγάρια από σχιστόπλακες (Εικ. 11).

Τρεις εγκάρσιοι τοίχοι εμπόδιζαν την πρόσβαση στον τάφο, (Εικ. 12), ενώ μια ακέραιη οινοχόη —προσφορά στους νεκρούς— βρέθηκε τοποθετημένη ανάμεσα σε δύο από τις σχιστόπλακες του στεγασμένου τμήματος του δρόμου (Εικ. 13).

Ο προθάλαμος με διαστάσεις μήκος 2 μ., πλάτος 1,85 μ., ύψος 2,22 μ. και ο θάλαμος με μήκος 2,68 μ., πλάτος 2,56 μ. και ύψος 2,48 μ., είναι κτισμένοι με πώρινες πλίνθους και καλύπτονται με εκφορικό, θόλο που έχει καμπύλα τοιχώματα και οριζόντια κάλυψη στο επάνω του μέρος.

Το δάπεδο του προθαλάμου αποτελείται από μικρές κροκάλες, που καλύπτονται με στρώμα λευκού κονιάματος και το δάπεδο του θαλάμου από πώρινες πλάκες.

\*\* Με αξιέπαινη φροντίδα έγινε η συντήρηση των κτιρίων από τον αρχιτέκνη κ. Νικόλαο Γλε, των κονιαμάτων από τους κ. Θανάση και Φώτω Κανέλλη, των ευρημάτων όλων των ανασκαφικών περιόδων από τον κ. Γιάννη Λαϊνίδη και των νομισμάτων από την κ. Ευαγγελία Λαϊνίδου.

8. ΑΔ 21, 1966, 377, πίν. 398.

9. ΑΔ 31, 1976, Β<sub>2</sub> Χρον., 314, πίν. 253.

10. Γ. Μπακαλάκη, Αρχαιολογικές Έρευνες, 26. Γ. Π. Ευθυμίου, (Δημοσ. ΕΘΜ 15, 1953). ΑΔ 31, 1976, Β<sub>2</sub> Χρον., 315, πίν. 255.

11. ΠΑΕ 1953, 133.

Λεπτή στρώση λευκού κονιάματος παρατηρήθηκε και στο δάπεδο του δρόμου. Οι εσωτερικές επιφάνειες, όπως και η πρόσοψη του τάφου ήταν επιχρισμένες με χρωματιστά κονιάματα.

Η πρόσοψη, ύψους 2,30-2,50 μ. και πλάτους 1,80-2,17 μ., δεν έχει ιδιαίτερη αρχιτεκτονική διαμόρφωση εκτός από ένα χαμηλό αέτωμα στο επάνω τμήμα του ενιαίου τοίχου (Εικ. 14).

Τα θυραία ανοίγματα του προθαλάμου και του θαλάμου που πλαισιώνονται από δύο παραστάδες, — πώρινες επιχρισμένες με κονίαμα στον προθάλαμο και μαρμάρινες στο θάλαμο— και από ένα μαρμάρινο επιστύλιο-υπέρθυρο, έκλειναν με δύο μαρμάρινες δίφυλλες πόρτες, που βρέθηκαν σπασμένες με τα κομμάτια τους διασκορπισμένα στον προθάλαμο και στο δρόμο.

Η διακόσμηση των εσωτερικών επιφανειών του τάφου κατά αρχιτεκτονικές ζώνες είναι επιμελημένη και εντυπωσιακή.

Στον προθάλαμο οι κατακόρυφοι τοίχοι διαιρούνται σε τρεις ζώνες: στο κάτω τμήμα των τοίχων, ταινία ύψους 0,18-0,24 μ., μιμείται μαρμάρινο τοιχοβάτη με χρώματα κίτρινο και κόκκινο, που εναλλάσσονται κανονικά· ακολουθεί ζώνη ύψους 0,985 μ., όπου έχουμε απομίμηση μαρμάρινης δόμησης με δυο σειρές πλίνθων με περιτένεια, που αποδίδονται με σκούρο μπλε χρώμα και η περιτένεια με κόκκινο, κίτρινο και σκούρο μπλε, και τέλος ταινία ύψους 0,14 μ. με απομίμηση πολύχρωμου μαρμάρου, ορίζει το τέλος των κατακόρυφων τοίχων και την αρχή του θόλου, (Εικ. 15).

Ο θόλος ήταν επιχρισμένος με κονίαμα κίτρινου χρώματος, ενώ υπάρχουν ενδείξεις ότι τουλάχιστο στη βόρεια πλευρά υπήρχαν ζωγραφισμένα διακοσμητικά θέματα.

Στο θάλαμο η διακόσμηση είναι διαφορετική. Εδώ οι κατακόρυφοι τοίχοι καλύπτονται ενιαία με λευκό κονίαμα και μόνο στην ταινία, ύψους 0,185 μ., που περιτρέχει το επάνω τμήμα των τοίχων, έχουμε απομίμηση πλίνθων μαρμάρων. Τα χρώματα που χρησιμοποιούνται είναι το μαύρο, το κόκκινο και το κίτρινο με φλεβώσεις που εναλλάσσονται κανονικά.

Τέσσερις ζώνες διαφορετικού ύψους διακοσμούσαν το θόλο του θαλάμου. Στο κάτω τμήμα του θόλου, σε ζώνη ύψους 0,65 μ., αποδίδονται δύο σειρές πλίνθων μαρμάρου με διαφορετικά χρώματα· ακολουθούν τρεις ζώνες ύψους 0,27 μ. με κόκκινο χρώμα, ύψους 0,125 μ. με μπλε χρώμα και τέλος ζώνη ύψους 0,08 μ. με μαύρο χρώμα (Εικ. 16).

Ανάμεσα στις δυο τελευταίες ζώνες και στο σημείο που αρχίζει η οριζόντια κάλυψη του θόλου, είχαμε ιωνικά κυμάτια που περιέτρεχαν τις τέσσερις πλευρές του θαλάμου.

Από τα ελάχιστα ίχνη που διασώθηκαν στην ανατολική πλευρά φαίνεται ότι και εκεί είχαμε ζωγραφισμένα διακοσμητικά θέματα.

Διακοσμημένες με πολύχρωμα κονιάματα ήταν και οι δυο κτιστές κλίνες, που είναι διαταγμένες σε σχήμα Γ κατά μήκος της ανατολικής και νότιας πλευράς του θαλάμου.

Μια σειρά από τετρακόντες που αποδίδουν αρχαϊστικές γυναικείες μορφές και ένα βουκράνιο προέρχονται από τη διακόσμηση του τάφου (Εικ. 17).

Εκτός από αυτές στο εσωτερικό του τάφου βρέθηκαν πήλινος ψευδοαμφορίσκος, μία λαβή ξίφους και χάλκινη ανάγλυφη κεφαλή Σιληνού.

Η ανθρωπολογική εξέταση των οστών που βρέθηκαν διασκορπισμένα στο θάλαμο, στον προθάλαμο και στο δρόμο, έδειξε ότι στον τάφο είχαν ταφεί τρεις άνδρες ηλικίας 35 χρόνων περίπου.

Για την κατασκευή του τάφου χρησιμοποιήθηκε υλικό σε δεύτερη χρήση και στην οροφή του θαλάμου βρέθηκε εντοιχισμένη μαρμαρίνη στήλη του 5ου αι. π.Χ. με ανθεμωτή επίστεψη και ανάγλυφη παράσταση ανδρικής μορφής μπροστά σε άλογο.

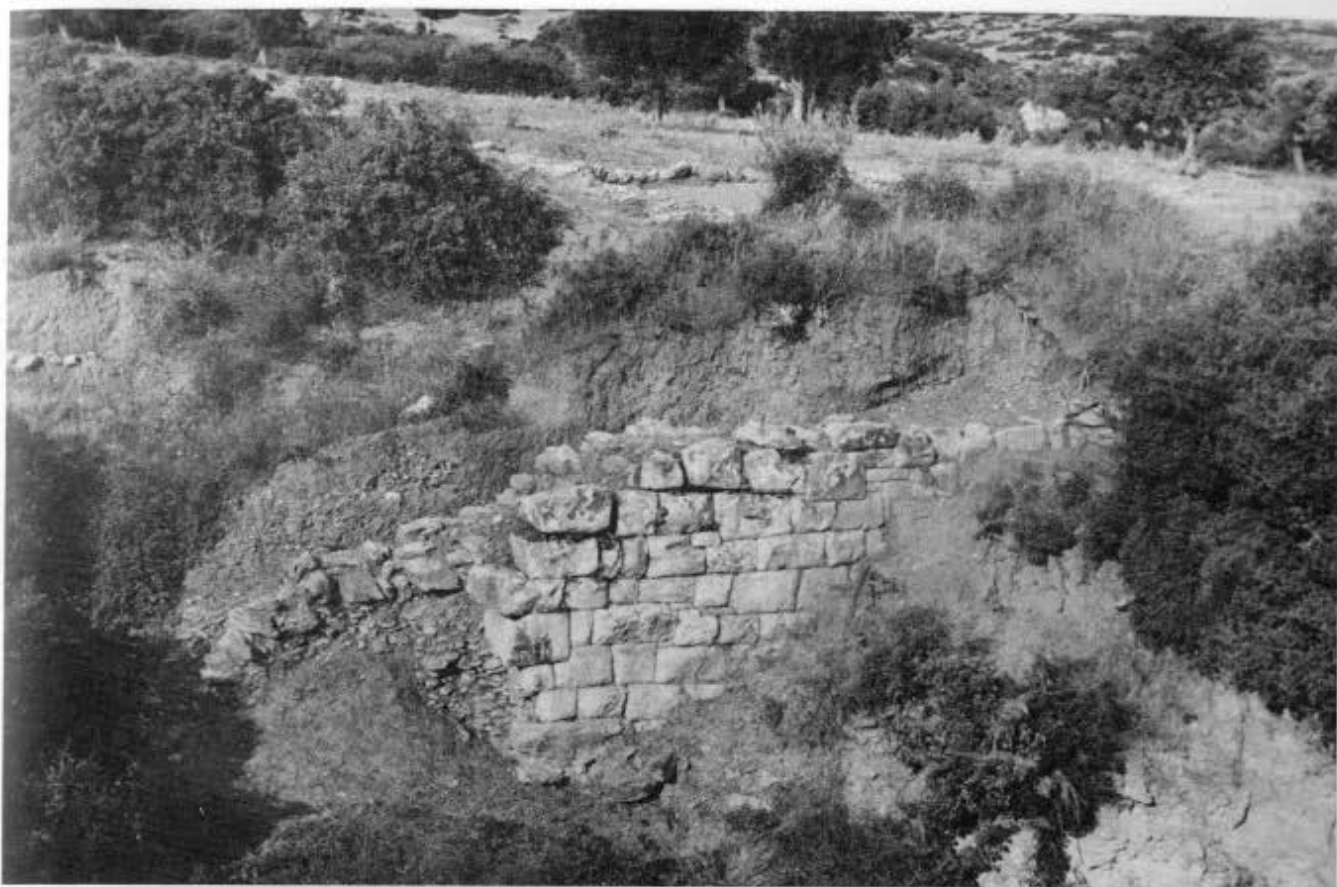
Επιφανειακά στον τύμβο του τάφου και γύρω απ' αυτόν βρέθηκαν πλούσια κτερισμένοι κιβωτιδόσχημοι τάφοι του 10ου-11ου αι. μ.Χ.

Νεκροταφεία υστερορωμαϊκών και βυζαντινών χρόνων συναντάμε σε έκταση τουλάχιστον 10 χλμ βόρεια του χωριού.

Στην επίχωση του τύμβου άφθονη ήταν η ποσότητα των οστράκων που φαίνεται να προέρχονται από οικισμό ελληνιστικής εποχής της γύρω περιοχής.

Ανάμεσά τους είχαμε και όστρακα του 4ου και 5ου αι. π.Χ. καθώς και όστρακα της πρώιμης εποχής του σιδήρου.

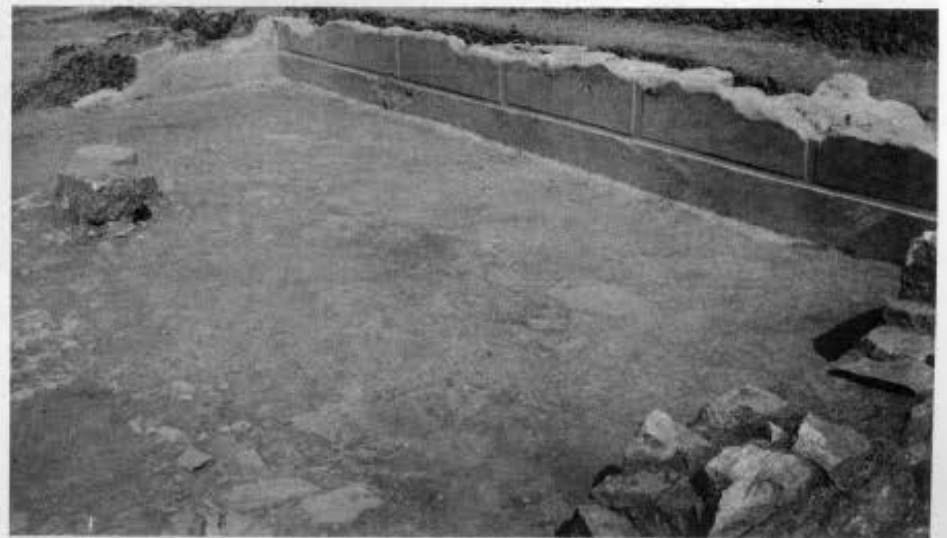
Τα στοιχεία που προέκυψαν από την ανασκαφή του τάφου των Συμβόλων —και που ενισχύθηκαν από τα αποτελέσματα της έρευνας που άρχισε στη γύρω περιοχή— ενδεικτικά αναφέρουμε την ανεύρεση αμφορέων του 4ου αι. π.Χ. σε απόσταση 30 μ. βόρεια του τύμβου— είναι ενδεικτικά για τη συνεχή κατοίκηση της περιοχής και δείχνουν την αναγκαιότητα για τη συνέχιση της έρευνας.



1. Ο αναλημματικός τοίχος δυτικά του ιερού. 2. Το δυτικό τμήμα του ιερού.



3. Το πήλινο προσωπίο του θεού Διονύσου που βρέθηκε στο ιερό το 1969. ΑΓΚ 1908. 4. Τμήμα του κτιρίου που αποκαλύφθηκε βόρεια του ιερού. 5. Τμήμα του κτιρίου νότια του ιερού. 6. Το μαρμάρινο περιρραντήριο από το κτίριο νότια του ιερού.

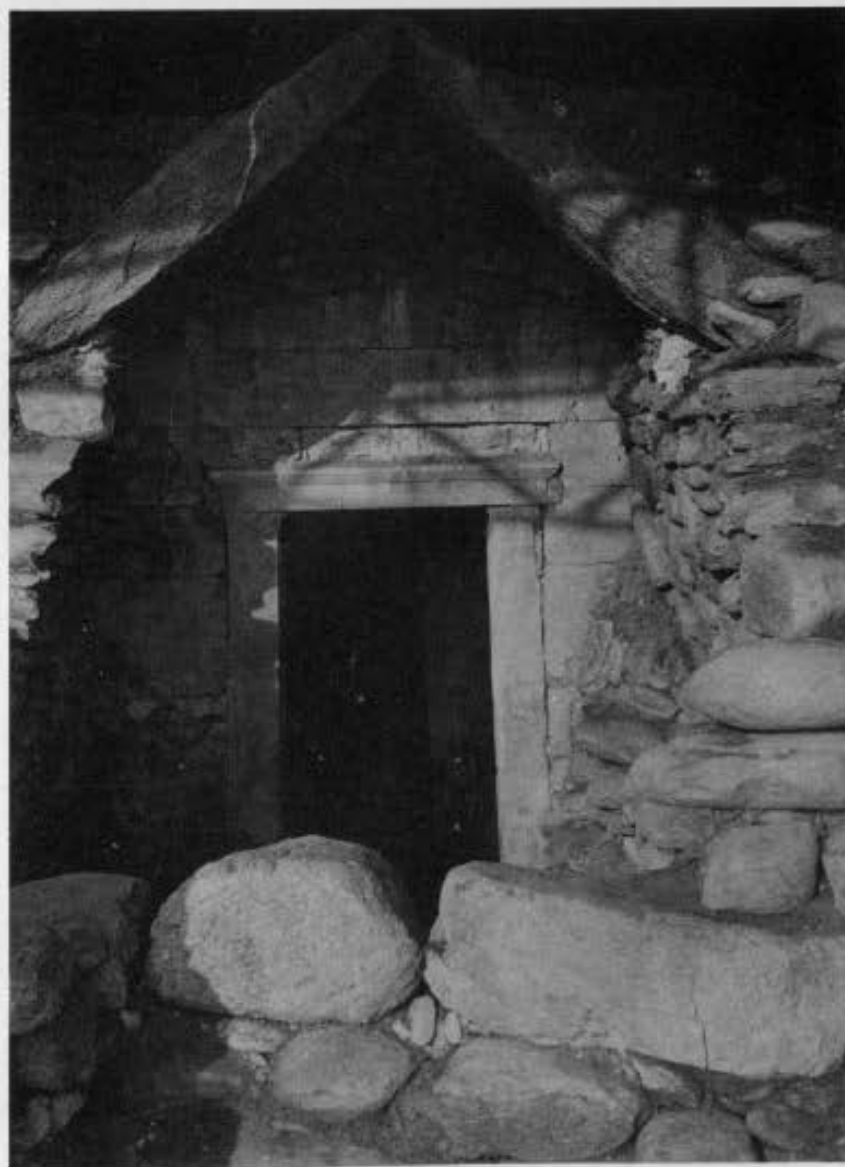


7, 8. Πήλινα ειδώλια από το στρώμα καταστροφής στο κτίριο νότια του ιερού. 9. Αγγελία από το κτίριο νότια του ιερού.  
10. Τμήμα του βόρειου τοίχου του κτιρίου που αποκαλύφθηκε νοτιοανατολικά από το ιερό.

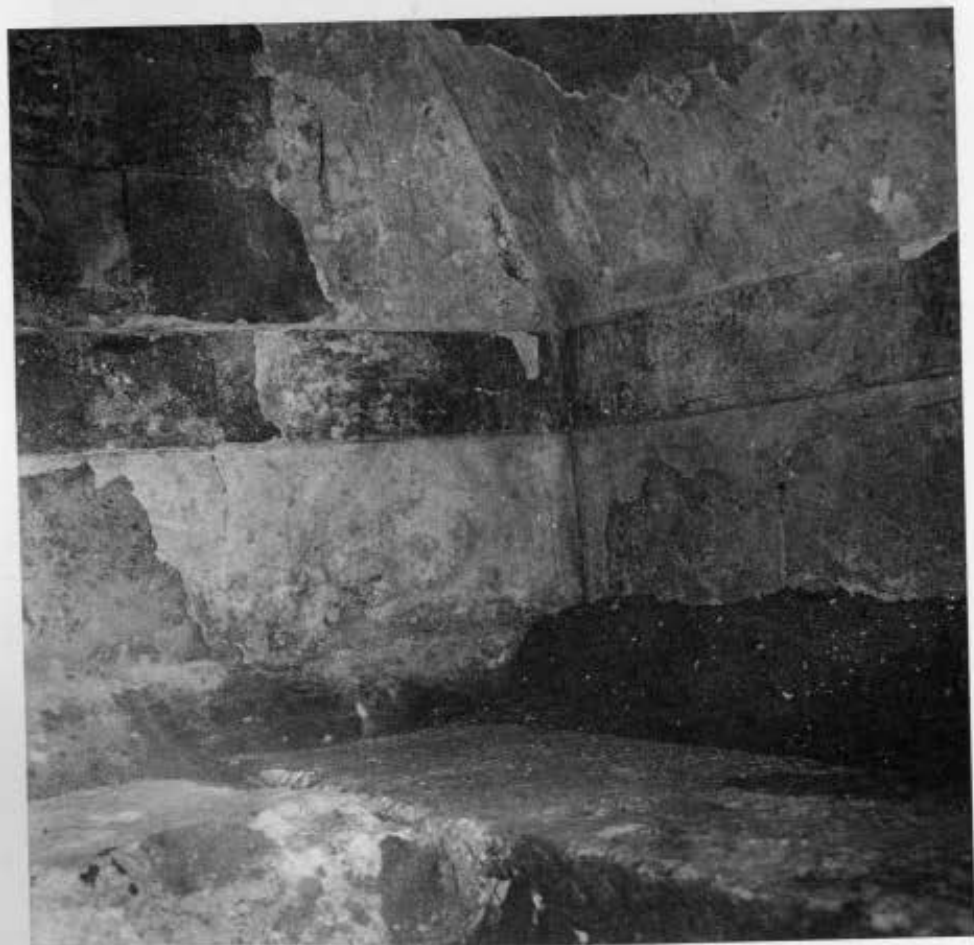




11. Ο δρόμος του τάφου από τα δυτικά. Διακρίνονται κιβωτιόσχημοι τάφοι βυζαντινών χρόνων. 12. Λεπτομέρεια από τ  
 δρόμο του τάφου.



13. Αβαφής οινοχόη από το δρόμο του τάφου. 14. Η πρόσοψη του τάφου.



15, 16. Η νοτιοανατολική γωνία του θαλάμου.



17. Αρχαϊστικές γυναικείες μορφές από τη διακόσμηση του τάφου.